

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinonis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. LXII. Vtrùm ignorantias & errores aliquando sint peccatum?
aliquando causa peccati?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

QUÆSTIO SEXAGESIMA- SECUNDA.

*Virum ignorantia & error aliquando sint peccatum?
aliquando causa peccati?*

I aliquæ ignorantie & errores prohibeantur, & ex natura rei postulent prohiberi, ut probatum est quaestione superiori, utique consuetudinem est, ignorantias aliquas & errores esse peccata; quia quod ponitur, aut non removetur contra legem prohibentem peccatum est. Notissimum enim est, unumquodque eatenus esse peccatum, quatenus est prohibendum. Ergo cum ignorantia & error aliquando sint prohibita, sunt utique aliquando peccata; tunc scilicet, quando leges illa prohibentes violantur. Hæc vera sunt, sicut etiam verissimum est, ignorantiam & errorem sæpe esse causas peccati, saltem per accidens & removendo prohibens, ut Theologi docent cum S. Thoma 1. 2. quaest. 76. art. 1. & cum eodem *ibidem* art. 2. expressè docent, ignorantiam etiam esse peccatum. Quæ cum à nemine sub ista notione negentur, nec in dubium revocentur, non erat, cur Celladeus tanto molimine rem istam confirmaret; nam *quaest. 3. & 4.* Patrum auctoritates ad hoc probandum ultra modum accumulatur, cum sine ulla necessitate eas promat. Velle quidem per illas persuadere lectori, omnimodam legis ignorantiam esse peccatum, & per ipsam legem prohiberi, sed hoc fallissimum est, nec à SS. Patribus ulla ratione aut docetur, aut insinuatur, sed oppositum ex illorum dictis aperte colligitur, ut ex dicendis constabit, si tamen prius veram de quaestione propositam doctrinam per quasdam assertiones proposuerit.

ASSERTIO PRIMA.

Ignorantia & error sunt peccata, quando sunt objectum legis illa prohibentis, & illa non obstante aut ponuntur, aut non remouentur.

Ignorantia 2. & error sunt peccata, quando prohibentur.
PROBATUR. Quidquid voluntariè ac liberè ponitur contra præscriptum legis est peccatum, quia est dictum factum aut concupitum contra legem. Sed iudicium erroneum & ignorantia affectata aliquando ponuntur contra legem illa prohibentem, ut patet in hæreticis contra veritatem sufficienter propositam pertinaciter errantibus, & in omnibus, qui per crassam aut affectatam negligentiam scire negligunt, aut etiam nolunt, ea quæ scire tenentur, & ad quæ querenda & scienda se obligatos norunt. Ergo ignorantia & error sunt peccata quando sunt objectum legis illa prohibentis iuxta dicta in assertione. Nec de hoc ullam esse potest dubium, nec

abnuo illud esse certissimum, in sensu, de quo nunc agimus. Hoc enim haud dubiè verum est, quamvis Auctores apud Vasq. 1. 2. quaest. 112. variè loquantur de peccato ignorantie; aliqui enim volunt, ignorantiam esse per se peccatum, sicut est furtum; alii autem, quibus Vasquez S. Thomæ inhærens subscribit, tradunt ignorantiam secundum se non esse peccatum, sed effectum peccati, quod in sola negligentia sciendi compleri volunt. Has subtilitates nunc missas facio, quia ad præsens institutum parum refert, utrum ignorantia sit ipsum peccatum formaliter & primariè, an solùm secundariè & effectus peccati, dummodo verè imputetur ad culpam, & ut est effectus negligentie dicatur & sit malum, ac prohibitum.

3. Cæterùm dum peccatum ignorantie hoc modo incurritur, totum pravum exercitium libertatis completur aut in voluntate non sciendi, aut in negligentia debiti conatus ad sciendum; adeoque tota formalis ac vitalis ratio malitiae moralis in illis consistit, à quibus proinde ignorantia volita denominatur peccatum; nec enim talem denominationem aliunde habere potest, cum ratio formalis peccati in ipsa ignorantia secundum se accepta non consistat; quod ex eo patet, tum quia ignorantia eadem, si fuisset invincibilis, peccatum non fuisset; tum quia quamvis ab initio fuerit vincibilis, adhuc, illa remanente, peccatum deleri potest, ut perspicuum est, & omnes omninò fatentur. Ergo ratio peccati non est denominatio essentialis & intrinseca ignorantie. Ergo ignorantia accipit illam denominationem à pravo libertatis exercitio, seu à negligentia culpabili, per quam homo liberè determinat se ad non sciendum id, quod scire tenebatur.

ASSERTIO II.

Plena ignorantia legis, & rei per legem vetita, non est peccatum contra legem taliter ignoratam.

4. PROBATUR. Quod non prohibetur à lege non potest esse peccatum contra legem. Sed plena legis cujuscvis ignorantia non prohibetur à tali lege, nec ab illa prohiberi potest, ut constat ex *quaest. precedente*. Ergo plena ignorantia legis nec est, nec esse potest peccatum contra legem taliter ignoratam.

ASSER-

ASSERTIO III.

Ignorantia & error, quem homo in rebus verè incertis & hinc inde certò probabilibus post diligentem veritatis investigationem incurrit, non est peccatum, nec prohibetur siue à lege ignorata, siue à lege generali, præcipiente diligentiam ad veritatem indagandam. Seu quod in idem recidit: Opiniones Theologorum de bono & malo, quas post diligens veritatis examen de rebus incertis & hinc inde probabilibus in mente sua formant, & fors proferunt, non sunt peccata, quamvis sint erronea & falsa.

5. **H**ÆC assertio continet veritatem maximè principalem in hac materia, & ex diametro toti Celladei intento opponitur; omnis enim ejus labor eò tendit, ut oppositum persuadeat. Itaque diligenter probanda est veritas tanti momenti, quâ habitâ, totus adversarii conatus evertitur. Ceterùm sermo non est de peccato purè materiali, sed de peccato formali, ac imputabili, quod ideo incurritur, quia lex hîc & nunc obligans ad oppositum, verè violatur.

6. Probatur ergò primò à priori. Ignorantia & error non aliter possunt esse peccata imputabilia, quàm vel ratione sui præcisè, vel ratione modi, quo à libertate dependent. At in casu assertionis neutro modo imputari possunt ad culpam & pœnam. Ergò in casu assertionis non sunt peccata imputabilia. Major est certa, quia non est alius modus excogitabilis, per quem aliquid esse possit imputabile. Probatur minor. Ignorantia & error talium, non est objectum ejusmodi, ut in nullo eventu dependere possit à libero voluntatis exercitio absque peccato, quia talis ignorantia & error aliquando saltem esse potest invincibilis. Ergò non est peccatum præcisè ratione sui imputabile, alioquin in nullo casu liberè admitti posset absque reatu & culpa. Sed neque imputari potest ob modum, quo à libertate dependet, quia ad hoc modum procedendi potentiarum deberet esse reprehensibilis, eò quòd intellectus temerè, & absque diligentia & examine, quale decet hominem præmittere, præcipitur in assensum erroneum. At hoc certò non evenit, quia ponimus rem fuisse diligenter examinatam, & quidem non minori cura ab eo, qui errat, quàm ab eo, qui oppositum tenens non errat. Ergò sicut ille, qui post tale examen non errat, reprehendi non potest propter assensum, quem elicit, ita nec ille qui errat. Ergò error ille nec ratione sui præcisè, nec ratione modi, quo à libertate dependet, imputari potest ad culpam. Ergò non est peccatum.

Confirmatur. Ignorantia & error non potest esse culpabilis & imputabilis, quando illa desunt, in quibus solis malitia peccati ignorantia consistit, aut à quibus præcisè omnis illius malitia imputabilis dependet. Sed omnia hæc desunt in casu nostro, quia sola negligentia est illud, in quo tota imputabilis malitia peccati ignorantia consistit, aut à quo totaliter dependet, ut constat ex Assert. 1. In casu autem præsentis hæc negligentia abest, quia diligens ac debitum examen præcessisse supponitur. Ergò in casu assertionis ignorantia & error non potest esse culpabilis, & consequenter non est peccatum.

7. Probatur 2. Ignorantia & error, de quo loquimur, non est culpabilis transgressio legis, quæ ignoratur, aut legis generalis quæ scitur, & præcipit homines scire, quæ ab ipsis scienda sunt. Ergò non est peccatum; quia haud dubiè nulla alia lex per ignorantiam & errorem ejusmodi violatur, cum leges aliæ talem ignorantiam non prohibeant. Probatur antecedens. Inprimis lex ignorata, vel totaliter ignoratur, vel scitur quidem existere & præcipere aliquid, sed nescitur an extendatur ad aliquid, quod nondum scitur, sed dubium est, an sub lege comprehendatur. Si primum, lex illa nondum obligat, quia non sufficienter applicatur ut obliget; non enim magis applicatur, quàm si non existeret, in quo casu non obligaret. Si secundum, hoc non aliter evenire potest, quàm ad eum modum, quo lex generalis certò existens obligat ad scienda, quæ quis scire tenetur, quia lex illa particularis directâ, prout refertur ad objectum dubium est dubia, & consequenter non magis obligat quando verè extenditur, quàm quando non extenditur ad tale objectum. Ergò obligatio fundatur in eo, quòd lex hæc, cum sciatur existere & prohibere aliqua, eo ipso habeat vim quasi reflexam, qua obligat ad sciendum quod debemus scire, sicut generalis quasi reflexa, de qua loqui sumus, obligat. Sed neutra harum legum, nec generalis reflexa, nec particularis directâ absolute obligat ad non errandum, sed solum ad adhibendam diligentiam debitam, quâ positâ permittit homini id judicare quod ipsi probabilis ac rationabilis apparet; si enim aliter aut ad alia obligaret, obligaret ad impossibile, & ad temerè procedendum; quia omnis alia via procedendi temeraria est, immo & impossibilis, cum nemo judicare possit illud esse verum, quod ipsi non apparet probabilis opposito. Ergò cum in casu præsentis intentum legis sit, ut ignorantia removeatur, & quæstio per absolutum judicium terminetur, non potest absolute obligare ad assensum verum, sed solum ad ponendum medium optimum quod potest ad veritatem inveniendam; eo autem posito, si error contingat, is vi talium legum imputari non potest. Ergò nullo modo est imputabilis. Ergò non est peccatum.

8. Probatur 3. ab absurdo. Si error in casibus hujusmodi esset peccatum, Ecclesia & Ecclesie superiores essent culpabiles & peccarent, quando, quæstione aliqua valde agitata, illisque proposita, aut aliunde nota, illam non determinarent, sed contrariis Doctorum interpretationibus, & oppositis sententiis determinandam relinquerent. Probatur sequela. Superior ille non providet subditis, qui sciens & volens permittit illos in ruinam currere, cum possit si velit, ruinam impedire. At permittendo libertatem opinandi, permittet illos in ruinam currere, quia permittet illis libertatem opinandi, quâ permisâ futurum scit, ut plurimi errent, quamvis re diligenter considerata sententiam ferant. Omnes autem errantes peccarent, si vera esset Celladei sententia, & præsens assertio non esset vera. Ergò Ecclesia, apud quam est clavis scientiæ (& ut Celladeus vult eo sine data, ut malum ignorantia & erroris tollatur) per quam certò nos potest dirigere, esset culpabilis & peccaret, quando quæstionem propositam, aut aliunde notam, in qua Doctores dissentiant, non determinaret, sed liberæ omnium opinionationi relinqueret, quia certò sciret plurimos peccaturos etiam post diligentiam adhibitam, quorum peccatum impedivisset.

Error judicii certò probabilis non est imputabilis violatio legis generalis, aut particularis.

Si error probabilis esset peccatum, Ecclesia peccaret, relinquendo libertatem opinandi in rebus utrimque probabilibus.

visset, si quaestione per scientiam clarem determinasset. At vel tunc vel nunquam clavis scientiam adhibenda est, quando per ejus usum moraliter certo constat, innumera peccata vitanda esse, quae quaestione non determinata haud dubie sunt committenda. Quis enim non videt, animas taliter peccantium & pereuntium esse manu Ecclesiae & supremi Pastoris esse requirendas, si perirent. At absurdissimum est, & plane intolerandum dicere, Ecclesiam & Pastores Ecclesiae in hoc peccare. Ergo sententia Celladei absurdissima est, & prorsus intoleranda, ex qua tantum absurdum inevitabiliter sequitur. Applicata doctrina hujus argumenti ad quaestiones illas, in quibus Ecclesia prohibet censuram cujusvis partis, liberamque cuilibet opinandi licentiam permittit; & videbis, quod irrefragabiliter concludat intentum, nisi quis velit os suum in caelum mittere, Ecclesiamque & supremos Ecclesiae Pastores sceleris damnare in eo, quod post maturam deliberationem, ad fidelium bonum, & Ecclesiae pacem ac concordiam utile, & quodammodo necessarium arbitrantur, quodque pro tali ab illis & habetur, & omnibus sub gravissimis poenis in praxi habendum proponitur.

9. Probatur 4. & assumo, quod Celladeus hic *quasi*. 4. §. 4. ad aliud intentum his verbis proponit. *In oratione habita in Concilio Basil. contra necessitatem communionis sub utraque specie; inter alia arguitur, damnatos alioquin fuisse Hieronymum, Augustinum, Hilarium, Gregorium, & omnes per multa saecula Christianos, qui ea communione usi non sunt, sed in una dumtaxat specie populos communicaverunt.* Ita ille: hinc sic arguo. Doctrina illa est absurdissima & falsissima, ex qua sequitur, Sanctissimos, doctissimosque Ecclesiae Scriptores, & omnes per multa saecula Ecclesiae Doctores damnabiliter peccasse, etiam in eo, in quo omnes haecenus censuerunt eos magnum meritum apud Deum consecutos esse, sicut apud homines magnam laudem meruerunt. At hoc sequitur ex opinione Celladei, & nisi assertio posita sit vera vitari non potest, quia SS. Thomas, Bonaventura, Antoninus, Bernardinus, & alii omnes Doctores in multis errarunt, cum contradictoria doceant. Nec ullus aut vix ullus inter omnes invenitur (excipio Summos Ecclesiae Pastores ex cathedra definites) de quo quis dicere possit, hic homo circa res incertas & solum probabiles ad mores & fidem spectantes multa scripsit, & in nullo erravit. Omnes enim in multis, si plurima scripserunt, a veritate deflexerunt, licet in particulari nesciamus, in quibus decepti fuerint. Nec ullus illorum aliter de se, & suis scriptis sensit. Ergo si error in talibus sit peccatum, omnes isti peccarunt, & quidem in re propter quam omnes existimant, eos multum apud Deum meruisse, & de Ecclesia optime meritos fuisse. Immo, quod plus est, per haec sua scripta aliis, eos & in speculatione & in praxi sequentibus, scandalum praebuerunt, atque in peccati laqueum induxerunt. Unde ut bene arguit Conradus *de Contrariis quasi*. ult. ulterius sequitur, eos etiam in peccato sorduisse in eoque mortuos esse & damnatos, quia falsam illam ac noxiam suam doctrinam nunquam retractarunt. At sequela est falsissima & absurdissima. Ergo non peccarunt, saltem qui diligentiam adhibuerunt, & post diligens examen in rebus incertis nil nisi probabile bona fide protulerunt. Ergo errores ejusmodi non sunt peccata, nec ulla lege obligante prohibentur.

10. Confirmatur. Si assertio non esset vera, nemo nisi stulte moralia scriberet, aut civilibus rebus ad justitiam spectantibus se immisceret, quia moraliter certus esset, se multoties, etiam quando minus cogitaret, & maximam diligentiam adhiberet, graviter offensurum, eo quod omnis error foret peccatum. Sciret autem se in pluribus ex morali necessitate lapsurum. Ergo sciens & volens se in peccandi necessitatem coniceret. Ergo munus ejusmodi a nemine nisi stulte admitteretur, cum a nemine citra plura peccata administrari posset. Idem valet de Causidico, de Jure, de Medico, Chirurgo aliisque officiis & artibus, sine quibus republica administrari non potest; quicunque enim talia officia administraret, ex necessitate frequenter peccaret, non obstante magna diligentia adhibita. Ergo nemo, nisi temere & stulte talibus officiis administrandis se immisceret, ideoque prohi omnes ab illis abstinerent. Quid autem magis lucuosum, ac nocivum republicae accidere potest, quam si talia munera negligantur, aut non nisi ab improbis administrantur?

11. Ex his demum probatur 5. Ignorantia & error, de quibus assertio loquitur, non sunt mala, quod prohiberi mereatur. Ergo non sunt prohibita. Probatur antecedens. Si mereretur prohiberi & ideo prohiberentur, ideo esset quia sunt mala in se, & aliorum malorum causa, ad quae vitanda lex valde utilis esset, vel necessaria; quia stante lege vitarentur, & lege remota remaneret. At hoc est patenter fallum; si enim dicamus legem illam dari, si non dari, non ideo Doctores majorem diligentiam adhiberent, quia vix possunt majorem adhibere. Praeterea, ea lege non obstante, adhuc diligentissimi sibi contradicerent, ut de facto videmus contigisse in viris Sanctissimis, qui certe in suis resolutionibus diligentissimi fuerunt. Ergo lex illa, si daretur, mala praeterea non minueret, ideoque ad aliud non serviret, quam ad multiplicanda peccata, quae illa non posita absque dubio patrata non fuissent. Ergo talis lex esset stulta, & sine legis careret.

Nec solum sine legis careret lex illa, sed necessario induceret augmentum mali, ad quod vitandum imponeretur. Eo ipso enim quod lex talis daretur, nemo sapiens periculo quidquam determinandi, aut de talibus scribendi se exponeret; sed quisque conscientiae timorata in omnibus tutiora sequeretur, & aliis non timoratis talia pericula permetteret. Hinc autem rerum & praceptorum ignorantia necessario cresceret, erroresque innumerabiles ex morali necessitate inducerentur, quae omnia vitata fuissent, si singulis permixtum fuisset in rebus incertis post diligens examen ex motivo probabili sententiam proferre. Ergo lex talia prohibens secum pugnaret, & mala necessario inferret, ad quae impedienda tamquam necessario proponitur; immo mala illa in immensum augetur, atque res alioquin certo sciendas ignorari faceret. Ergo sibi ipsi repugnans, atque seipsam everteret. Ergo ignorantia & error, de quibus loquimur, non sunt mala, quod prohiberi mereatur; immo, stante hac hominis conditione, postulant non prohiberi. Ergo non sunt prohibita, sed sunt, & debuerunt esse permixta.

SOLVUNTUR OBJECTONES.

Celladeus 12. **O**BJICIT primò. Recens Theologia de subiectis & causis peccatorum ordine non differit, sed uni libertati intenta, quid extra voluntatem est, vix peccatum esse intelligit. Inde homicidia, furta, aliæque scelera solum denominativè mala esse & peccata, id est non verè ac propriè talia, edocet; inde laborat, cur ea confiteri teneamur, & dicit mirabilia. Et quòd summum est, hominem ipsum solum denominativè, hoc est impropriè non propriè & verè peccatorem esse, & homicidam, & furem arbitratur. Tanta prætermisissis principiis subnasuntur. Unde quæstiones itæ de ignorantia & errore, vix apud eos locum habent, quia ignorantia & error, cum non sint actus, neque omissiones voluntatis, peccata esse nequeunt; & ista tam explorata habent, ut ne dubitent quidem. Ita Cellad. quæst. 3. §. 3. sed quòd hæc tendant, ut intentum probent, vix apparet; suspicor eum significare velle, hanc Theologiam ex eo ortam esse, quòd ignorantiam & errorem peccata esse neget, ideoque falsam reputari debere, quia constat, ignorantiam & errorem esse prohibita & peccata. Certè in tota quæst. aliud, quod objici mereatur, non inveni.

Respondeo, Celladeum ubique accusationes in alios eorumque doctrinam aggerere, cum tamen illa rectè intellecta nulli exceptioni pateat. Illi ergò, quos arguit, optimè intelligunt, quid sit, quid non sit peccatum. Non negant, furtum esse propriè peccatum, sed solum dicunt, actionem illam externam non esse essentialiter & intrinsecè peccaminosam, sed illum denominationem ab alio accipere, libera sed prava voluntatis determinatione, quam rectè dicunt esse intrinsecè & essentialiter malam & peccaminosam. Aliud est rem esse propriè, aliud esse essentialiter talem. Aqua calefacta est propriè calida, nec tamen naturaliter, & multò minus essentialiter, est talis. Ad hoc moventur, quia apud omnes constat, unam eandemque esse malitiam actus interni & externi. Unde existimant, denominationem tribui ab ea parte, quæ est essentialiter talis. Nec obstat aliquos aliter opinari de peccatis externis, & docere, quòd, sæpe saltem, malitia ab actu externo in internum refundatur. Quia hæc diversitas opinionum facilè conciliari potest, ut quoad substantiam non discrepent. Ita ergò illi de peccatis externis loquuntur, ad quæ duo requiruntur; primum est operatio externa, quæ prohibetur; alterum est, libera voluntatis determinatio ad opus ponendum, non obstante prohibitione legis. Hæc voluntatis determinatio habet secum indentificatam totam malitiam moralem, quæ in tali opere reperitur, ideoque actus ille ex sua essentia est malus, determinatumque malitiæ gradum obtinet. Hujus actus malitia non tollitur aut minuitur per hoc, quòd operatio externa consequatur aut impediatur, quia tantum peccat, qui vult ponere actionem externam, quam Deus miraculosè impediret, quantum peccasset, si Deus cursum causarum non impedivisset. Jam actio externa verè est peccatum, quia talem denominationem accipit ab actu interno, à quo procedit, & cum quo componit constitutum morale, quod verè est, & propriè dicitur peccatum. Porro quòd malitia & ratio peccati non sit intrinsecè actioni externæ, ex eo patet, quòd, eadem actio liberè poni possit ex er-

rore invincibili. In tali autem casu certum est, quòd operatio externa non sit peccatum, nec imputari possit ad culpam, aut pœnam. Similiter de homine loquuntur; dicunt enim eum esse propriissimè peccatorem, sed aiunt, denominationem hanc esse ipsi accidentalem, & à peccato desumi, sive peccatum sit purè internum, sive externum. Verùm in his denominationibus prima & radicalis forma denominationum in sola prava voluntatis determinatione consistit.

Hæc est Theologia non recens, sed antiqua, & probabilissima, nec quisquam in ea quoad substantiam novum inveniet. Quòd si aliqui agentes de peccato non tam exactè agant de causis & subiectis peccatorum, non ideo laudandi sunt, nec statim culpandi; quia fortasse habuerunt optimas rationes, cur ita facerent. Quod ad confessionem peccatorum attinet, illa clarè sunt apertienda; quòd si aliqui aliter sentiant, & probabiles rationes pro se afferant, fortassè errant, nec tamen error ille est peccatum, aut meretur prohiberi, ut ostensum est. Caterùm ex hac Theologia non sequitur, ignorantiam & errorem non esse peccatum, sed contrarium in fertur, quia si ignorantia prohibita sit volita, & affectata, item si error prohibitus sit voluntarius ut sæpe sunt, tam ignorantia, quàm error ejusmodi est propriè peccatum.

13. Objicit secundò. Quamvis nemo sub istis terminis audeat dicere ignorantiam & errorem nec peccatum esse, nec causam peccati, eò quòd hæc de ignorantis doctrina sit certa, & à multis sapientibus tradatur esse de fide; doctrina tamen ista per usum & per alias opiniones inconsequentes videtur prorsus abrogata. Multi enim infideles & hæreticos de facili à peccato excusant, & salvant etiam aliqui, si leges suas custodierint. Rursus nil refertur arbitrantur, si rustici à Parochis audiant, unam tantum, aut duas, vel quatuor personas esse in Deo. Quòd si à penis contra hæreticos constitutis probemus, hæreticos peccare, dicunt pœnas has respectu multorum, maxime indoctorum, non habere locum in foro interno, & sic eos absolvunt à peccatis aliis, non ab excommunicatione.

Quòd si quis se polluat, aut aliud scelus perpetret, & ignoret ea esse peccata, eum non peccasse quasi indubitatum habent. Quod si nullus eum umquam pupugit scrupulus, ignorantiam ipsam invincibilem fuisse concludunt. Similiter aiunt non peccari credendo Parocho, quamvis ille in maxime essentialibus fidei decipiat. Idem ergò à fortiori erit, infert Celladeus, si in moribus decipiat, & persuadeat puella, vix esse, si ob necessitatem gravissimam, vel ob tentationem urgentissimam, cui vix par est resistere, aliquando, & saltem si raro labatur.

Confessarii querere consueverunt, an pœnitens existimavit esse peccatum, quod fecit? An mortale, an veniale? Si respondeat, se non existimasse esse peccatum, aut solum veniale, per hoc iudicium causa terminatur, & pœnitens aut innoxius, aut venialis tantum peccati reus pronunciat. Hinc opiniones multæ docent, pœnitentes in suis ignorantis relinquendos. Si die Veneris carnes comedas immemor diei, felix etiam censeris.

Horum origo est opinio, jam latè propagata, Peccatur in quæ docet, neminem peccare, nisi actu advertat eo quod r. o se peccare. Ergò qui non advertit peccatum esse, scitur esse non peccat. At hoc est dicere, ignorantiam, peccatum oblivionem, & inconsiderationem nec peccatum esse, esse,

Celladeus plures doctrinas sugillat.

si una prole...

Error pro...

esse, nec causam peccati. Similiter aiunt, errantem non solum non peccare, sed etiam bene facere, si putet bonum esse quod facit, & omnis peccati advertentia absit. Hæc Celladeus; qui mox arguit quendam, qui hujus sui operis Censor fuit, quod ex hoc principio fidenter pronunciarerit, Celladeum non peccasse, quamvis minus reverentem se contra illum scribendo ostenderrat, eò quod in hoc existimaverit, se Deo obsequium præstare. Et tamen S. Thomas pluries utitur hoc textu ad contrarium probandum.

Plurimi
Catholici
damnantur
ob peccata
ignorantiæ.

Quid plura? videtur, quod plurimi ex Catholicis, qui damnantur, (damnantur autem plurimi, & communis SS. & præstantissimorum Theologorum sententia fert, plures ex adultis damnari, quàm salvari) non aliam ob causam damnantur, quàm ob ignorantiam affectatum vel crassam. At plerique susceptis Sacramentis ob-eunt, & licet aliqui postea peccent, hoc frequens esse nullo fundamento persuadetur. Avarus confitetur: si furtum commisit fatetur; de avaritia parùm curat, & obit. Sed avari regnum Dei non possidebunt. Obit similiter superbus, usurarius, simoniacus; sunt autem tales ob ignorantiam, sæpe voluntariam. Similiter amicus mundi, & inimicus crucis Christi moritur. Quod isti eant, Scriptura loquitur. At plurimi sunt, saltem provectioris ætatis, qui in iis, quæ in confesso sunt peccata mortalia, delinquere non solent, qui interea totam pauperum substantiam corrodunt, non furto sub hoc nomine, sed officio. Unde ergo tot pereunt? Omnium sensus est, nos in alio mundo, non ut hic, sed strictius ac tremendè judicandos. Sunt ergo multa, ob quæ homines damnantur, quæ mala esse nesciebantur. Ita Celladeus *quest. 4. §. 1.*

Objectionò
facit ad rē.

14. Respondeo, multas hic sententias promiscuè, dimidiatè, & consequenter nimis invidiosè proponi, quas in particulari explicare non est hujus loci, aut controversiæ. Cæterùm si aliqui in aliquibus istarum opinionum excefferint, culpandi sunt. Nos loquimur tantùm de opinionibus certè probabilibus. Quæ tales non sunt, ad controversiæ hujus materiam non pertinent. Jam sistendo in illis, quod objicitur nil facit ad rem; jam enim non quæritur, an verum dixerint vel falsum, sed supposito, quod in rebus incertis certè probabiliter concluderint, quæritur, an si erraverint, eo ipso peccarint. Ergo efficaciter probavi, quod non. Celladeus oppositum probandum assumpserat, loquitur enim de peccato erroris & ignorantia, prout sunt mala in se, & prohibita; verùm ad id probandum, nec verbum affert; sed relicto intento, ad falsitatem talium opinionum desectit. Dicit, aut certè supponit, illas esse falsas, & credibile est, aliquas ex multis non esse veras. Interim loquendo de singulis, alii Auctores, ipsi in doctrina ac diligentia non inferiores, non minus confidenter dicunt oppositum. Cui credendum? Quis errat? Solus Deus novit. Interim qui alterum peccati accusat, eo ipso seipsum accusat, & si errat, condemnat; sed alterum, aliis principiis regulatum, reum non facit; quia verissimum est, eum non peccare, quamvis præter opinionem deceptus in sua sententia errat. Et hæc quidem ad objectionis nullitatem abundè ostendendam sufficient; nihilominus ad majorem lectoris satisfactionem nonnulla ex dictis in particulari examinare congruum judicavi.

15. Respondeo ergo 2. & peto à Celladeo, an nullum in materia fidei errorem à peccato im-

munem putet? Et ut restringam me ad materiam fidei jam certè determinatam, peto, an existant materiales vocamus) in ullo articulo sine peccato errare? Si dicat, omnes omnino peccare, solus est, & sicut contra omnes opinatur, sic facile erroris convincitur. Sed non puto illum hoc asserere. Ergo tenet aliquos aliquando non peccare. Cogitet hæc, & determinet, si possit, qui sint, &c. & videbit, se in illam sententiam labi, quàm hic ut absurdissimam rejicit. Quare scindum est, aliquas esse veritates jam adeo notorias in Ecclesia, quæ à Catholicis cum ipso lacte discernuntur, ut fieri vix possit, quin ab ipsis pueris evidenter sciatur esse doctrina Ecclesiæ. Tales sunt articuli in Symbolo contenti, de mysterio Trinitatis & Incarnationis, de celo & inferno item de Ecclesia & Sacramentis. Jam ergo hæc non est credendum Parocho, aut cuicunque contrarium docenti; nec potest vel puer sic instructus opposito errori nisi vincibiliter & peccaminosè assensum præbere, quamvis aliter dicendum esset de parvulo, etiam baptizato, qui extra gremium Ecclesiæ educatus, inter oppositos errores educatus fuisset. Jam objectio de prioribus procedere debet, ut vim habeat; in illis autem procedit de subjecto non supponente, quia tales non excusantur, si errant. Nec tamen sequitur, errorem posterioribus non nocere; quamvis enim quia ille peccato non imputetur, nocet tamen, quia tollit exercitium fidei, quæ valde meritoria est.

Quod ad materiam censurarum contra hæreticos attinet, ipse Celladeus proprio argumento urgetur in iis, quicquid tandem illi sint, qui sine peccato hæreticorum errori assentiuntur. Itaque in hac materia Auctores graves nil nisi exactè verum tradunt. Nempè excommunicationem non incurri nisi per peccatum. Errorem autem in materia fidei non esse peccatum, quando est invincibilis; aut tamen invincibilis fuerit nec ne, ex variis determinandum est.

16. Sed ut Celladeus proprio argumento efficacius urgetur, sic arguo. Non solum error, sed etiam ignorantia in materia fidei est peccatum. Peto jam, an non sint plurima fidei dogmata, quæ absque peccato à Catholicis, non solum pueris, sed etiam adultis, maxime à feminis & rudibus, sine peccato ignorantur? Certè ex tota multitudine Catholicorum, paucissimi sunt, qui omnia fidei dogmata ab Ecclesia absolute declarata norunt. Reliqui omnes in multorum dogmatum ignorantia & vivunt & moriuntur. An ideo hoc nomine omnes pereunt? Non hoc dixerit Celladeus. Unde infero. Ergo ignorantia valde universalis innumerabilem dogmatum non est prohibita rudibus; nec malum talis ignorantia postulat eam prohiberi. Ergo neque error de illis, saltem de magis illorū reconditis, est peccatū respectu rudium, qui talium rerū vix sunt capaces, easque, maxime quando inter hæreticos ab omni Catholicorum consortio remoti educantur, à viris quoad illos gravissimas ut verissimas, ac à Deo revelatas constanter proponi audiunt. Ponat Celladeus duos taliter educatos, quorum alter solum ignoret omnia illa mysteria, alter etiam errat circa illa; & non ostendet ex suis principiis, cur iste potius peccet, quàm ille. At ille haud dubiè non peccat, cum eadem apud Catholicos ipsos impune ignorentur. Ergo nec primus, Ecce principia Celladei contraria probant ejus, quod docet. Consideret hæc, & videbit errorem

errorem merè materialem in fide esse valde frequentem apud eos, qui in media hæresi educantur; atque idipsum ex ipsius principiis ritè deduci.

17. De excusatione eorum, qui pollutionem & alia jure naturæ prohibita licita esse existimant, longè moderatius Auctores loquuntur; rarò enim admittunt tales ignorantias esse invincibiles. Cæterùm si aliquando sit invincibilis, rectè dicunt, opus illud, à taliter ignorante patratum, ad culpam imputari non posse. Et sanè si nullus umquam scrupulus animum alicujus pupugit de malitia pollutionis, maxime si sit persona Deum timens, seq̃e que à peccatis fecis diligenter custodiat, non est, cur Celladeus ægè ferat, talem ignorantiam dici invincibilem; quia quamvis fortè potuit, non tamen debuit vinci; cùm persona illa obligata numquam fuerit ad illam ignorantiam removendam, eò quòd plenissimam haberet ignorantiam de omni lege ad talem ignorantiam depellendam obligate. Si enim vel suspicionem de tali lege habuisset, statim naturæ lumen aut absolute dictasset illud esse malum, aut certè illud non esse faciendum, donec sufficientem informationem de rei veritate habuerit.

Quod ad me attinet, existimo talem ignorantiam esse rarissimam, quia vix invenies, quos talium vehementer non pudeat; adeo ut summo verecundentur apud homines graves & probos detegere, quod talia fecerint. Hoc autem indicio est, eos mali latentis conscios fuisse, alioquin non est cur talium eos magis puderet, quàm eorum, quæ certò norunt peccata non esse.

18. De decepto à Paracho in materia fidei, an & quomodò sit reprehensibilis, satis dictum est in initio responsionis hujus. Sed illatio illa propria Celladei, quòd à fortiori excusaretur puella credens Paracho dicenti, quòd propter gravem tentationem licitum sit fornicari, est prorsus nulla; quia quæ sunt obvia in materia juris naturalis, à fidelibus invincibiliter ignorari non possunt. At quæ sunt de jure solum positivo, qualia sunt articuli revelati, maxime qui magis à communi rudium cognitione remoti sunt, sæpe ignorantur invincibiliter. Saltem longè facilius est hæc ignorari quàm illa; quia illa ex ipsa natura, hæc non nisi ab aliorum instructione in mentem venire possunt. Ergò quod probat, hæc invincibiliter ignorari, non solum non probat à fortiori, sed nullo modo probat, illa posse invincibiliter ignorari.

19. Mirandum sanè, quid Celladeo venerit in mentem, quando culpam Confessarios, qui quærent à prænitentibus, an & quale peccatum existimaverint se patrasse? Quid enim? Nonne quæstio hæc in omnium etiam in Celladei sententia valde pertinens est? Profectò omnes fatentur errorem, etiam vincibilem, excusare à tanto, quamvis non extulerit à toto. At spectat ad Confessarium de tantitate peccati judicium formare. Ergò talis quæstio est valde pertinens, cùm sine illa judicium rectè formare nequeat. Præterea aliquando accusant se de eo, quod non est malum ex parte objecti. Annè tunc etiam talis interrogatio est impertinens? Immo verò nulla alia opportunior aut magis congrua moveri potest. Porò non est verum, quod dicit Celladeus, totam causam juxta illud prænitentis dictamen decidi; sæpe enim, illo dictamine non obstante, judicamus prænitentem esse reum, maxime quando satis intelligimus errorem fuisse vin-

cibilem, aliquando de hoc dubitamus. Cæterùm quando homo absolute & sine formidine quamvis vincibiliter judicat rem esse bonam, solum dicunt, electionem talis objecti non continere malitiam peculiarem, sed solum communem cum culpa, à qua ignorantia culpabilis processit; quod verum est, nec Celladeus probare potest oppositum. Atque hinc aliquæ opiniones permittentes prænitentem manere in sua ignorantia, & verè sunt, & valde rationabiles, ut in superioribus ostensum est. Quòd si invincibiliter & innoxie comedens carnes in die venito felix ab aliquibus existimetur, id est ad imperitis carnisque commodo addictis; nam sapientes ejus miserentur, cum melioris virtutis actum omiserit, & minus bene operatus sit, quàm si juxta legis præscriptum abstinuisse.

20. Sed quid? Annè tantorum malorum origo illi tribuenda est opinioni, quæ docet, neminem peccare, nisi, aliquo modo advertat se peccatum admittere? Inprimis mala ista & absurda præsentia nulla sunt, sed omnia, ut oportet, rectè se habent. Deinde opinio illa non rectè proponitur; illa enim solum docet, nullum actum esse peccatum imputabile ratione sui, qui non sit cum aliqua advertentia mali, quod est verum. Verùm, hoc non obstante, si dictamen conscientie permittentis sit vincibile, utique qui sequitur tale dictamen, non facit opus bonum, sed peccat, & opus, quod facit, illi imputatur ut peccaminosum. Cæterùm hoc ita asseritur ab illa opinione, ut tamen dicat, hanc imputabilitatem non fundari in ipso opere secundum se, prout hic & nunc egreditur à libertate, quia hac ratione præcisè nullam malitiam moralem continet. Ratio est, quia malum quod non est voluntarium non est imputabile. At malum hoc hic & nunc est penitus ignotum, cùm operans illud nec directè cognoscat, nec indirectè advertat ad obligationem quærendi veritatem, &c. Ergò malum illud, prout connectitur cum actibus à quibus hic & nunc oritur, non est voluntarium, & consequenter non est peccatum ratione sui. Male tamen operatur homo ille, & opus illi imputatur ob vincibilitatem ignorantie, seu ob peccatum, per quod ignorantiam & errorem incurrit. Opus ergò illud est imputabile non ad peculiarem culpam & pœnam, sed solum ad illam eandem, quæ debetur culpæ, à qua error iste suam originem sumit. Hæc est summa hujus sententie, quam Celladeus non impugnat, & si eam impugnare velit, deficientem se sentiet, cùm perspicuum sit malum illius operis non esse voluntarium præcisè ratione istorum actuum, qui hic & nunc eliciuntur; si enim illi soli elicti fuissent, & sine ulla culpa in animum inducti, male illud non magis voluntarium fuisset, quàm est in eo, qui illud invincibiliter ignorat.

21. Hoc posito, absona prorsus est illatio illa, quòd hoc sit dicere, ignorantiam & errorem non esse peccatum, nec causam peccati. Quid vis, Celladee? Est ne hoc idem ac dicere, nullam omnino vel solam aliquam ignorantiam & errorem nec esse peccatum, nec causam peccati? Si primum, evidenter erras, quia hinc non sequitur, ignorantiam affectatam & cognitam non esse voluntariam & peccaminosam. Præterea tu ipse fateris, aliquam ignorantiam esse invincibilem, eamque nec esse peccatum, nec causam peccati. Ergò ex hoc non sequitur, nullam, sed solum aliquam ignorantiam & errorem esse peccatum vel causam peccati. At hoc nil absurdi continet, cum

Celladeus non rectè proponit opinionem, quæ impugnat...

Celladeus non rectè proponit opinionem, quæ impugnat...

Illegitima Celladei illatio.

Prohibita jure naturæ rarò ignoratur invincibiliter.

Illatio Celladei ostenditur esse nulla.

Confessarii est petere à prænitente, an putaverit se peccare?

cum & per se, & per omnes id sit verissimum. Cur ergo talia objicis? cur illationem tam aperte nullam facis?

Celladeus
censores suos
immerito
impugnat.

22. Sed & redargutio illius librorum censoris, qui tuam irreverentiam erga ipsum ex hoc confidenter à peccato excusabat, quod in eo putares, te Deo obsequium præstare, erat actus charitatis, qui laudandus non reprehendendus erat. Sciebat ille bonam fidem, & Zelum boni publici sæpe multa à peccato excusare, maximè quando Zelus ille inculpabilis est, & bona fides invincibilis. Talem ille tuum Zelum, & talem tuam fidem judicavit, quia talia de proximo præsumere, & omnia dubia in favorem ejus interpretari charitatis est; similemque interpretationem de aliis vicissim fieri postulat. Quid hinc reprehensione dignum invenit, Celladee? Laudare illum propterea debueras, ac de illo honorificentius loqui; immo & priora dicta, si in aliquo excesseris, in favorem tam favorabilis judicis mitigare.

Falsum S.
Thomæ as-
sigit.

23. At, inquires, in suo principio erravit, malamque illationem inulit, proptereaque erroris hujus redarguendus erat, ut suum errorem agnosceret. Verum in quo principio erravit? an in eo, quod per bonam fidem, & Zelum honoris Dei te excusatum fuisse asseruerit? Ita videris dicere, quia aliud per umbram non objectas; rectèque te hoc objicere ex eo probas, quod S. Thomas hoc ipso principio sapius usus sit ad oppositum inferendum. Sed hac in re aperte falleris. Numquam S. Thomas adeo desipuit, ut ex eo probaret opus esse malum, quia fit ex bona fide; cum enim fides bona ad omne opus bonum requiratur, atque in illud influat, non magis ex hoc inferri potest, quod non esse bonum, quam inferri possit lignum non comburi, quia est calidum. Id quod S. Thomas docuit, & quod omnes cum illo dicimus, est, hanc bonam fidem non semper influere bonitatem in actum, quia bonitas actus aliunde impeditur; nempe à culpa, ratione cujus fides illa est culpabilis & vincibilis, ut erat in persequentibus Christum & Apostolos. Hoc non aliud docet S. Thomas. At hoc non est oppositum inferre ex illo principio, ut patet. Jam censor ille, ex charitate, atque ex opinione magna de tua probitate, præsumpsit Zelum tuum fuisse inculpabilem, & fidem bonam invincibilem, in quo laudandus est, debetque ideo illi gratias existere. Hoc autem posito, S. Thomas, non minus quam ille, si in eisdem circumstantiis extitisset, ex eo te excusasset, quod bona fide te obsequium Deo præstare putares.

Major Ca-
tholicorum
damnatorum
pars non pe-
nit ob pec-
cata ignora-
tia.

24. Quod additur de numero prædestinatorum, est valde incertum, & quamvis admittatur, nil facit ad rem. Nemo enim negat peccata ignorantia esse etiam frequentia. Unde si homo de illis non delectat cum emendationis proposito, ab illis absolvi nequit. Esto ergo multi ex hoc capite damnentur; sed quod major Catholicorum damnatorum pars ex eo peccat, videtur incredibile; quia, ut tu fateris, maxima pars sine Sacramentis non decedit. Plerique illorum non mediocrem diligentiam in conscientia exponenda & examinanda ponunt, maximè cum à Confessariis juventur. Hi autem in genere de occultis etiam & ignoratis peccatis se accusant, atque ex universali motivo omnia detestantur. Unde dicere, majorem illorum partem damnari propter defectum confessionis, aut propter peccata ignorantia, gratis & sine fundamento, immo contra ratio-

nem asseritur. Ergo aliunde multitudo peccantium fumenda est. Multi in peccatis vivunt & moriuntur. Quot in mari, quot in bello, quot ex improvise sine ullo spiritali adjutorio viae cedunt? Quot in continuis quodammodo peccatis & relapsibus vitam transigunt? Freqventissimè verum est, eorum dolorem non esse sufficientem. Qui in morte solum penitentiam agunt, eorum penitentia ex mente omnium cum Augustinus, in cap. si quis dist. 7. de penit. est valde dubia, cum peccata illos deferant, non illi peccata. Multi etiam habituati in malo post absolutionem legitimam iterum peccant, & pereunt. Ex his causis ingens multitudo perit, nec opus est ad causas illas occultas ac dubias à Celladeo propositas confugere; quia sine illis reliquæ causæ plus quam abundè sufficiunt, ad magnam illam peccantium multitudinem inferendam.

SOLVUNTUR OBJECTIONES

reliquæ.

25. **O**BJICIT tertio. Error erat Pelagianorum, ignorantiam semper excusare à peccato, nec sine conscientia peccati peccari posse. Errorem hunc latè obruit S. Hieronymus innotu-
meris textibus S. Scripturæ, qui videri possunt in Dialogis ipsius cõtra Pelagianos. Hieronymo Celladeus adjungit SS. Bernardum, Thomam, Chylosotomum, Augustinum & alios, qui omnes ex Sacra Scripturæ textibus probant, ignorantem & nescientem peccari, & peccata ignorantia impunitari peccantibus. Hoc omne fusè prolequitur tota *quæst. 4.* quibus addit primò *cap. ex tuarum de sortilegiis*, in quo, Gregorius IX. inquit, hæc habet. *Ex tuarum tenore literarum accepimus, quod V. Presbiter cum quodam infami ad privatum locum accessit, non ea intentione, ut vocaret demonium, sed ut inspectione astralabii furtum cujusdam Ecclesie posset recuperare. Verum licet hoc ex bono zelo, & simplicitate se fecisse proponat, id tamen gravissimum fuit, & non modicam inde maculam peccati contraxit, Et mandamus, quatenus talem ei pro expiatione illius delicti penitentiam imponas, quod per annum & amplius, si tibi visum fuerit, cum ab altaris Ministerii præcipias abstinere. Mox de suo hæc subiungit. *Ha sunt tue ignorantia invincibilis: penitentiæ aut, bono zelo feci, nihil adverti; tu innoxium, & culpa immunem pronuncias: contra verò Romanus Pontifex: contra Sancti Patres & Scriptura: quid ergo resistitur.**

Addit secundò S. Theresiam *lib. 7. Mansuetum cap. 4.* supponere, magnas animas, quæ in carcerationem pervenere, advertenter & scienter nullum grave peccatum admittente, ignorantem tamen & inadvertenter incurere posse.

Addit tertio, in oratione habita in Concilio Basil. contra necessitatem communionis sub utraque specie hæc haberi. *Nullus excusatur per ignorantiam alicujus, quod scire de necessitate tenetur, Et ignorans ignorabitur. Et sequitur, quod eadem de causa pagani & infideles essent salvandi. Patet quia ignorant, baptismum esse de necessitate salutis, Et. Item omnes persequentes & occidentes Christianos propter nomen Christi, putantes se obsequium præstare Deo, essent immunes à peccato; quia propter ignorantiam putant se bene agere, de quorum numero fuit Paulus, Et. quibus aliqua alia similia subduntur. Ita Celladeus *quæst. 4. §. 2. 3. & 4.* ex quibus videtur rectè inferri, quod §. 2. dixerat, incongruè ipsi ab aliquibus objici tamquam absurdum, quod*

quod ex ipsius sententia sequatur, Sanctorum aliquem incurrisse peccatum ignorantia. Hoc enim absurdum non est, cum nemo Sanctorum non dicat. *Delicta qui intelligit? Ab oculis meis munda me, & similia.* Præterea multi putant, vel ex S. Aug. timent, S. Cyprianum ex ignorantia peccasse, in illa nimia sua reprehensione S. Stephani Papæ.

26. Respondeo omnia, quæ Patres ex Sacris litteris contra Pelagianos objiciunt, esse verissima, sed ad præsentem quæstionem nil facere. Hoc ut clarius appareat, nolo de ignorantia peccati dicenda sunt; sed ea, ut oportet, in varias classes reducere conabor. Inprimis qui operantur in dubio peccant ex ignorantia, maximè si ita dispositi sint, ut si veritatem scivissent, aliter operati fuissent. Sic dubius an in feram vel hominem sagittam emittat, ignoranter homicidium committere potest, quia si scivisset, se hominem occisurum, sagittam non fuisset ejaculatus. Et hic casus esse potest multiplex: primò si dubius sit de homicidio; secundò si judicet feram in veribus latere, non hominem, ideoque arbitretur, se opus bonum facere, & animal reipublicæ valde noxium, non hominem interimere; modò ad eam certitudinem non peringat, quæ requiritur, ut sagittam licite emittat. In his enim casibus haud dubiè peccat, quamvis ignoranter hominem occidat. Verùm talis homo dubius esse potest de inhonestate suæ operationis, sed eam non discernit. Tertiò si non sciat se malè operari in tali casu, sed de eo dubitet. Ecce quot viis homicidium ignoranter committi potest, quamvis operans non habeat ignorantiam, sed scientiam vel opinionem aut dubium de inhonestate suæ actionis, & in omnium sententia indubitanter peccet.

27. Secundò multa dicuntur fieri ex ignorantia quoties clara & specialis rei malitia ignoratur, aut creditur abesse, quamvis adsit generalis notio mali latentis in opere. Sic illi, qui per pravam doctrinam & consuetudinem eò cæcitate venerunt (si tamen eò venerint) ut existimaverint, homicidium aut adulterium non esse malum & peccatum, ideoque ignoraverint & errarint circa specificam talis actionis turpitudinem, non tamen ignorabant actionem illam simpliciter esse malam, cum non possent non advertere, illam esse contrariam synderisi dicenti, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, quod principium adeo evidens est & generale, ut à nullius mente obliterari possit.

28. Tertiò apud Ethnicos, immò apud sapientiores eorum, etiam apud Philosophos nonnullos, quædam in se turpissima dicuntur permixta fuisse; ut vagus concubitus: aut, quod plus est, habebantur homine liberali digna, ut pæcorum amores, qui liberis tantum non servis permittabantur per eorum leges. De his enim aliisque ejusmodi existimo, eos solum locutos fuisse de bonitate, quæ civile reipublicæ bonum respiceret, si talia opera permitterentur; ideoque errores illos tam terros, non de alio licito & illicito, quam de permisso & non permisso per leges reipublicæ congruentes & proficuas, intelligendos esse; quia de hoc solo genere honesti, externi & plausibiles, & ab eorum legislatoribus præscripti, rationem habebant homines illi. Jam errores isti non auferunt à mente omnem notitiam, etiam consulam, de turpitudine talium operationum in ordine ad naturam rationalem.

29. Quartò, ignorantia & error potest esse omninò absolutus, per quem omnis prorsus suspicio de malitia objecti removetur, immò illud absolutè creditur bonum, absque eò quod malum actionis ponentis illud, ullatenus hic & nunc cognoscatur. Talis ignorantia aliquando est invincibilis, quando scilicet aut non potuit, aut non debuit vitari; & tunc nullus nec de præsentè, nec de præterito, nec proximè nec remotè apparuit timor turpitudinis in tali opere; aut si apparuit, post debitam diligentiam adhibitam opus rationabiliter & irreprehensibiliter creditur honestum. Aliquando talis error est vincibilis, eò quod potuerit ac debuerit vitari. Talis ignorantia incurritur, quando ab initio advertens ad periculum mali, illud levibus de causis & temerè ex passione aliqua contemnit, & sine debita veritatis indagatione, aut mali apparentis, tandem obliviscitur, aut absolutè credit illud esse bonum. Prior error circa cujusvis legis obligationem contrahitur, secundus non sine transgressione incurritur.

30. Quintò, qui errore proximè explicato deceptus aliquid bona fide & ex bono zelo facit, dupliciter peccare potest; primò ratione operis positi; secundò ratione modi, quo opus ponitur. Peccat ratione operis, qui vincibiliter errat, quia cum positio operis oriatur ab errore, quem culpabiliter contraxit, opus ipsum illi tribuitur ad culpam, & verè denominatur peccatum à negligentia, per quam error contractus fuit. Hoc modo non peccat, qui invincibiliter errat, quia non est unde opus aut error ipsi imputetur ad culpam. Peccat ratione modi, quando tam opus creditur bonum, quam ipsius etiam positio existimatur congrua & necessaria; homo tamen non movetur ad opus illud ponendum ex hoc præcisè motivo, sed vel ex invidia, aut ex averseione & odio, vel etiam ex nimio & indiscreto impetu. Uno verbo defectus isti possunt esse prorsus iidem in casu erroris, ac quando non erratur circa rem & meritum rei. Ergò sicut ex istis aliisque ejusmodi capitibus homines aliquando peccant, etsi ponant, & sciant se bonum opus ponere, eò quod indebitè, & modo non bene regulato illud ponant, ita pariter eadem ratione peccare possunt, qui ex errore operantur. Hic modus malè operandi ex æquo convenit illi, qui ex invincibili, & qui ex vincibili errore dirigitur. Sic tam errantes quam non errantes aliquando peccant ob zelum nimium, aut passiones alias, quæ quandoque magis quandoque minùs se produnt; & hac ratione multi peccant, qui Christianos & Catholicos persequuntur, sicut etiam Catholici peccare possunt, dum hæreticos insectantur. Hoc posito.

quæ talis est, ideoque illis non obstantibus satis advertent, tales actiones impedire bonitatem, qua homo redditur bonus in se, & in ordine ad futuram vitam, quamvis in ordine ad rempublicam legibus determinatis stabilitam tales operationes essent permixtæ, & haberentur bonæ ac laudabiles. Ratio cur ita existimem est, quia Philosophi qui de honesto & inhonesto secundum se, & in ordine ad naturam rationalem, quæ rationalis, est tractarunt, in nullos ejusmodi errores inciderunt, sed omnia talia, ut intoleranda rejecerunt. Jam qui ex istiusmodi errore operati sunt, redargui quidem non poterant à civili illo magistratu, sed tamen intus in corde rei erant coram Deo, quia ad turpitudinem magis latentem satis advertent.

31. Quintò, qui errore proximè explicato deceptus aliquid bona fide & ex bono zelo facit, dupliciter peccare potest; primò ratione operis positi; secundò ratione modi, quo opus ponitur. Peccat ratione operis, qui vincibiliter errat, quia cum positio operis oriatur ab errore, quem culpabiliter contraxit, opus ipsum illi tribuitur ad culpam, & verè denominatur peccatum à negligentia, per quam error contractus fuit. Hoc modo non peccat, qui invincibiliter errat, quia non est unde opus aut error ipsi imputetur ad culpam. Peccat ratione modi, quando tam opus creditur bonum, quam ipsius etiam positio existimatur congrua & necessaria; homo tamen non movetur ad opus illud ponendum ex hoc præcisè motivo, sed vel ex invidia, aut ex averseione & odio, vel etiam ex nimio & indiscreto impetu. Uno verbo defectus isti possunt esse prorsus iidem in casu erroris, ac quando non erratur circa rem & meritum rei. Ergò sicut ex istis aliisque ejusmodi capitibus homines aliquando peccant, etsi ponant, & sciant se bonum opus ponere, eò quod indebitè, & modo non bene regulato illud ponant, ita pariter eadem ratione peccare possunt, qui ex errore operantur. Hic modus malè operandi ex æquo convenit illi, qui ex invincibili, & qui ex vincibili errore dirigitur. Sic tam errantes quam non errantes aliquando peccant ob zelum nimium, aut passiones alias, quæ quandoque magis quandoque minùs se produnt; & hac ratione multi peccant, qui Christianos & Catholicos persequuntur, sicut etiam Catholici peccare possunt, dum hæreticos insectantur. Hoc posito.

32. Sextò, qui errore proximè explicato deceptus aliquid bona fide & ex bono zelo facit, dupliciter peccare potest; primò ratione operis positi; secundò ratione modi, quo opus ponitur. Peccat ratione operis, qui vincibiliter errat, quia cum positio operis oriatur ab errore, quem culpabiliter contraxit, opus ipsum illi tribuitur ad culpam, & verè denominatur peccatum à negligentia, per quam error contractus fuit. Hoc modo non peccat, qui invincibiliter errat, quia non est unde opus aut error ipsi imputetur ad culpam. Peccat ratione modi, quando tam opus creditur bonum, quam ipsius etiam positio existimatur congrua & necessaria; homo tamen non movetur ad opus illud ponendum ex hoc præcisè motivo, sed vel ex invidia, aut ex averseione & odio, vel etiam ex nimio & indiscreto impetu. Uno verbo defectus isti possunt esse prorsus iidem in casu erroris, ac quando non erratur circa rem & meritum rei. Ergò sicut ex istis aliisque ejusmodi capitibus homines aliquando peccant, etsi ponant, & sciant se bonum opus ponere, eò quod indebitè, & modo non bene regulato illud ponant, ita pariter eadem ratione peccare possunt, qui ex errore operantur. Hic modus malè operandi ex æquo convenit illi, qui ex invincibili, & qui ex vincibili errore dirigitur. Sic tam errantes quam non errantes aliquando peccant ob zelum nimium, aut passiones alias, quæ quandoque magis quandoque minùs se produnt; & hac ratione multi peccant, qui Christianos & Catholicos persequuntur, sicut etiam Catholici peccare possunt, dum hæreticos insectantur. Hoc posito.

Quartus modus peccandi ex ignorantia.

Quintus modus peccandi ex ignorantia.

Multis viis ex ignorantia peccatur.

Primus modus peccandi ex ignorantia.

Secundus modus peccandi ex ignorantia.

Tertius modus peccandi ex ignorantia.

Quid Cella
deus facere
debuisset, ut
suam senten-
tiam ritè
probaret?

31. Ut argumentum, ab auctoritate PP. & S. Scripturæ desumptum, valeret ad intentum præfens, debuisset Celladeus casum ponere de ignorantia & errore vincibili, & de operatione per illum directa, in quam nullus ex prædictis defectibus, nec alius ullus (nam ego omnes non numeravi) præter meram vincibilitatem cadit; adeo ut in hoc instanti operationis homo non solum putet se bene operari, sed non advertat aut dubitet quod teneatur abstinere donec informationem meliorem accipiat, &c. ita tamen ut propter præcedentem negligentiam culpabilem, cum advertentia contractam, præfens error sit vincibilis, & imputabilis propter culpam à qua processit. Hoc strictè declarato & stabilito, debebat, ut nos facimus, duo quærere. Primum, an operatio à tali errore regulari sit peccatum, & verè imputetur homini ad culpam & pœnam. Secundum, an sit imputabile ad peculiarem culpam & pœnam, distinctam à culpa & pœna, quæ erroris vincibilitati debetur. Nos primum admittimus, & dicimus, illud efficaciter probari ex multis textibus Sacræ Scripturæ. At quod secundum ex illis textibus inferatur, unde, quæso, vel per umbram probatur? Cogitet hæc Celladeus, & si velit suam sententiam ex Sacris Scripturis Sanctisque PP. probare, proponat illam exactè, prout discriminatur ab opinione contraria. & probet illam, si possit. Ostendere enim debet primò, quod textus Scripturæ, & argumentatio Patrum procedat juxta præfens hunc sensum, & nihil involvat reprehensibile ex ullo alio capite. Deinde si constiterit, PP. in aliquo saltem casu ad hunc se sensum restrinxisse, ostendere debet, eos loquutos esse de peculiari malitia morali, & de pœna peculiari propria talis operationis secundum se, distincta penitus à malitia negligentia, per quam error contractus fuit. Sed cum hoc factu impossibile invenerit, discat absurdum esse existimare, quod communis Theologorum sententia tam notoris fidei principiis, tamque communibus Scripturæ ac PP. dictis contrariatur.

Presbyter
ille non ex
mera igno-
rantia, sed
ex malitia
peccasse vi-
detur.

32. Caput, quod ex Decretalibus citat, non à Gregorio IX. sed ab Alexandro III. dictatum fuit; Gregorius enim fuit solum Collector Canonum, quos pro legibus fixis haberi voluit, inter quos nonnullos à se etiam conditos proposuit. Cæterum vix existimo Celladeum credere, Presbyterum illum ex rigoroſa omnis peccati ignorantia operatum fuisse; sic enim eum conscientia non momordisset, nec pro absolutione institisset. Profectò peccatum superstitionis nimis clarè se prodit in tali actu; quod proinde à viro non vulgari, sed à Presbytero ignorari non potuit. Nec obstat quod bono Zelo fecerit, quia mala non sunt faciendæ, ut eveniant bona. Nec refert, quod proposuerit se id fecisse ex simplicitate, quia hoc solum iudicat, eum non tantum malum apprehendisse, quantum alii apprehendebant; nec probat, eum non habuisse advertentiam sufficientem ad peccatum malitiæ, & non solum ignorantia incurrendum. Non enim dubium mihi est quin peccatum malitiæ intervenierit, nec oppositum probabiliter ostendi potest, & hæc de causa Pontifex eum tam severè damnat. Sed esto, omne peccatum malitiæ abfuerit in illo casu. Adhuc dicendum est, ignorantiam fuisse vincibilem, alioquin nullo modo peccasset. At negligentia, per quam talis ignorantia incurritur, est peccatum gravissimum ut patet; ideoque factum illud Presbyteri erat peccatum gra-

vissimum, quamvis macula illius peccati præcesserat, antequam ad hunc actum contraheretur, illumque denominaret malum & peccaminosum.

33. Cæterum absque prorsus est illa Celladei illatio & redargutio. *Hæc sunt in ignorantia inra. d. p. p. aut Presbyterum hunc, aut eos, quos textus Sacræ Scripturæ & Sancti Patres peccati redarguunt, invincibili ignorantia laborasse. Quod si in peculiari casu dicamus aliquem invincibiliter ignorare & excusari, casus ille longè alius est ab illis, in quibus Sacra Scriptura, Pontifices, & SS. Patres homines peccati damnant. Itaque dicere quod illis contradicamus, vel resistamus, est loqui de subiecto, ut aiunt, non supponente.*

34. Quod tradit S. Theresia multis modis potest verificari; primò si nomine inadvertentia & ignorantia, intelligat claram & perspicuam notionem peccati latentis in opere. Talia enim homines, de quibus loquitur, non solent committere. Quo non obstante, aliquando, quamvis rarò, contingit eos in lapsum ruere, quando malè advertentia non est tam clara, sed sufficiens tamen ad malitiam refundendam. Secundò intelligi potest de peccato ex plena deliberatione & consideratione facto. Qui enim talia non faciunt, aliquando ex subreptione labuntur. Et hi quidem aliquo modo dicuntur ex ignorantia & inadvertentia labi. Tertiò demum, si velis eam in omni rigore loqui de peccato perfectæ ignorantia & inadvertentia, in eo etiam casu quod dicitur aliquando, quamvis rarò, contingit. Fieri enim poterit, ut talis homo aliquo ex modis proximè dictis, aut etiam cum clariori cognitione negligat scire quod tenebatur; postea autem obliviscatur huius peccati advertentem commissi, neque illud sufficenter retractet, perseveret tamen in aliis suis bonis habitibus peccatumque apparet vivere. Hic homo ex ignorantia peccare poterit, quia opus ignoranter commissum potest illi imputari tamquam peccatum ob culpabilem mali latentis ignorantiam.

35. Quæ ex oratione habita in Concilio Basiliensi afferuntur, procedunt de ignorantia vincibili, aut certè de ignorantia eorum, quorum scientia est necessaria necessitate mediæ. Prima ignorantia non excusat à peccato; secunda, etiam si sit invincibilis, à damno incurrendo non liberat. Itaque ex ibi dictis nil inferri potest, cui jam sufficienter responsum non sit.

36. Nec bene avertit Celladeus idem eorum, qui obijciunt, sequi ex illius sententia, Sanctorum aliquem incurrisse peccatum ignorantia; in primis exemplum S. Cypriani non est ad rem, si enim peccavit (de quo S. Augustinus nil definitur) peccatum illius non videtur fuisse meræ ignorantia, cum ex historia rei gestæ appareat, non exiguum rerum advertentiam intervenisse. Itaque idem certum, per exemplum ex omni parte incertum haud declinat. Præterea non obijciunt, unum aliquem sanctum, sed innumeros, immo ex doctioribus omnes fere graviter peccasse idque in eo, in quo censentur laude digni, & bene de Ecclesia meriti. Et sanè hoc admittere habetur ut notorium & non ferendum absurdum in hac ipsa oratione, quam hic contra nos citat. Demum obijciunt SS. illos in malo statu esse vixisse, immo & in eodem mortuos esse; quæ sunt absurda non toleranda, sed in illius sententia prorsus inevitabilia.

Sancti me-
rito petunt
veniam de-
lictorū oc-
cultorum.

37. Sancti quidem omnes rectè dicunt. *Delicta quis intelligit? & quotidie orant, ab occultis meis munda me*: idque multas ob causas. In primis post opera patrata non bene recordantur omnium, quæ in instanti operationis & antea gesta fuerunt; unde aliquando concludunt se bene vel malè fecisse, quando Deus oppositum novit. Sæpe errant in iudicio de qualitate operis; unde rectè dicunt, *Delicta quis intelligit?* & bene respondent, solum Deum hæc perfectè nosse & intelligere. Secundò non rarè obliviscuntur actionum factarum, quarum aliquæ malæ fuerunt; & quidem si loquamur de tota vita, multorum etiam gravium peccatorum oblivisci possunt. Nónne ergò rectè dicunt, *ab occultis meis munda*

me? sed & eandem orationem rectè applicant peccatis puræ ignorantie, quæ à priori negligentia orta sunt; illa enim sæpe sunt occulta, & tamen à Deo illis imputantur, de quibus proinde venia à Deo petenda est. Cæterum respectu sanctorum, hæc peccata occulta, quæ tempore vitæ melioris contrahunt, rarè sunt mortalia, frequenter venialia.

38. Demum adverto, quod antè insinuatam fuit, omnia quæ hîc objecta sunt de peccatis ignorantie & erroris nil facere ad præsentem questionem, quæ in eo præcisè vertitur, utrum opinio certò probabilis, si sit falsa, sit peccatum erroris nec ne? Ad hoc autem probandum argumenta allata non deserviunt.

Objectiones ad intentum principale non deserviunt.

QUÆSTIO SEXAGESIMA-TERTIA.

Virum peccare possit homo, quin se peccare advertat?

QUÆSTIO hæc est valde affinis præcedenti. De ea Cellædeus fusè agit lib. 1. quæst. 5. & in ea plurimum triumphat. Eandem ego disputationi subijciam, ut veritas sciatur, & Cellædei triumphus inanis ostendatur.

ASSERTIO PRIMA.

Ad omne peccatum, etiam ad peccatum ignorantia & ex ignorantia, procedere debet aliqua demum cognitio, & actualis cognitio malitia vel in se, vel in alio; vel in particulari vel in generali.

2. **P**ROBATUR assertio, in qua omnes omnino Theologi, Cellædeo etiam id expressè fatente, conveniunt. Ratio convincens est, quia quando malitia non est voluntaria non datur peccatum. Sed malitia omnino incognita (qualis est malitia, de qua nulla umquam habita fuit cognitio, scrupulus, aut dubium nec in se nec in alio, nec in particulari nec in universali) non est voluntaria, quia omne voluntarium est præcognitum. Ergò quando malitia est omnino incognita, nullum est peccatum. Ergò aliqua demum cognitio & apprehensio malitiæ omnino prærequiritur ad peccatum.

ASSERTIO II.

Qui legem, cujus actualiter conscius est, ex vehemènti passione violat, & liberè prosequitur opus inchoatum, toto tempore peccat imputabiliter, quamvis singulis instantibus libertatis actu non advertat se peccare.

3. **P**ROBATUR. Toto illo tempore homo liberè ponit actionem, quam antequam secutio operis illam inciperet sciebat esse prohibitam. Ergò & actio & ejus continuatio culpabilis est, cum utraque liberè ponatur contra legem, quam operans, immediatè antequam operaretur, sciebat vitare utramque. Præterea continuatio actionis malæ in hoc casu est connaturalis, & quidem implicitè saltem prævisus effectus legis scienter contempræ. Ergò est culpabilis, & vitio vertitur, sicut ejusdem inchoatio; series enim malorum ex primo aliquo malo contexta, tribuitur illi, qui scienter primum posuit, ex quo novit reliqua contexta aut connaturaliter, aut etiam ex non interrupta illius libertate sequutura. Tertiò subsequens incogitantia aut inconsideratio legis in hoc casu est culpabilis, quia proximè potuit ac debuit vitari; homo enim qui non solum habitualiter novit legem, sed actualiter ad eam reflectebat in initio actionis, vi illius & poterat & debebat ab omni ista sequela operationis malæ abstinere. Similiter poterat & debebat media apponere, quibus & ab actione, & ab ejus prosecutione arceretur; horum unum erat advertentia ad legem, & ad offensam Dei. Ergò aliquo modo poterat & debebat ad legem advertere, sicut etiam poterat & debebat actionem inchoatam abrumperè. At nemo excusatur per id, quod proximè poterat & debebat vitare. Ergò homo ille per dictam inconsiderationem non excusatur.

Liberè ponit actionem, quam antequam secutio operis mali scienter inchoati est imputabilis, etiam operans non actu reflectat ad legem.

Probat multiplicitè.